

Editörden...

Sevgili Okurlarımız,

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisinin 2023 yılının ilk sayısı olan Mart, 24. Cilt, 1. Sayısı ile yeniden karşınızdayız. Her zaman olduğu gibi, öncelikle dergimize katkı sağlayan yazarlarımıza, hakemlerimize, okurlarımıza, Akademik Danışma Kurulumuza ve Editörler Kurulumuza sizlerin huzurunda teşekkür ediyorum. Editörler Kurulu olarak dergimizi niceliksel ve niteliksel olarak daha üst seviyelere taşımak için yoğun çaba sarf ettiğimizi sizlere bildirmek isterim.

Dergimizin bu sayısında on araştırma makalesi yer almaktadır. Bu çalışmalarını kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum. Bu sayımızda yayımlanan ilk araştırma makalesi *Derya KASAP-ERDAL, Gönül YAZGAN-SAG ve Ziya ARGÜN* tarafından yürütülen “*Kaynaştırma Sınıflarında Öğretim ile İlgili Uygulamaların İncelenmesi: Ortaokul Matematik Öğretmenleri Örneği*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada sınıflarında özel öğrenme güçlüğü tanısı konulmuş öğrencileri bulunan ortaokul matematik öğretmenlerinin öğretim ile ilgili uygulama ve uyarlamaları nasıl yaptıklarını detaylı olarak incelemek ve bu faaliyetleri nasıl gerçekleştirdiklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada durum çalışması desenlerinden iç içe geçmiş çoklu durum deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları bir devlet okulunda 6. sınıf öğrencilerinin matematik dersine giren ve sınıfında özel öğrenme güçlüğü tanısı konulmuş öğrencisi bulunan üç matematik öğretmenidir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen demografik bilgi formu, görüşme formu ve gözlem formu kullanılarak toplanmıştır. Elde edilen ham veriler, nitel araştırma analiz yöntemlerinden betimsel analiz ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre matematik öğretmenlerinin öğretim ile ilgili olarak; öğretim programı, öğretim yöntemi, öğretim materyalleri, öğretim grupları, ödevler, öğrenme becerilerinin geliştirilmesi, davranışın geliştirilmesi ve ilerlemenin izlenmesini kolaylaştırma (değerlendirme) ile ilgili çeşitli uygulama ve uyarlamalar yaptıkları görülmüştür. Araştırmacılar ortaokul matematik öğretmenlerinin öğretimin program ve değerlendirme uygulamalarının yanında öğretim sürecindeki tüm uygulama ve uyarlamalara önem vermeleri önermiştir.

“*Zihin Yetersizliği Olan Çocukların Sayı Hissini Geliştirmede Doğrudan Öğretim Yöntemine Dayalı Etkinlik Paketinin Etkililiği*” adlı ikinci araştırma makalesi *Büşra YILMAZ-YENİOĞLU ve Mine SÖNMEZ-KARTAL* tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada hafif düzeyde zihin yetersizliği olan 8-12 yaş aralığındaki üç katılımcının sayı hissini geliştirmelerinde ve bu beceriyi sürdürmelerinde doğrudan öğretim yöntemine dayalı etkinlik paketinin etkililiği incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca katılımcıların edindikleri beceriyi Panamath uygulamasına genelleyip genelleymedikleri de incelenmiştir. Araştırmada, tek denekli araştırma modellerinden katılımcılar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Bulgular tüm katılımcıların sayı hissini geliştirdiğini, bu beceriyi sürdürdüklerini ve farklı yaş grubundan bireylerin sayı hissini belirlemek üzere kullanılan bir yazılım olan Panamath uygulamasına genellebildiklerini göstermiştir. Öğretmenlerden toplanılan sosyal geçerlik bulguları da sayı hissini katılımcılar için önemli bir beceri olduğunu ve katılımcıların sayı hissi becerilerini günlük hayatlarında da kullandıklarını ortaya koymuştur.

Üçüncü araştırma makalesi *Gülşah AVCI-DOĞAN ve Nazmiye Nazlı ATEŞGÖZ* tarafından yürütülen “*Covid-19 Salgını Sürecinde Özel Yetenekli Öğrencilerin Durumu*” adlı çalışmadır. Bu çalışmada Covid-19 salgını sürecinde özel yetenekli öğrencilerin durumunun öğrenci, öğretmen ve veli bakış açıları ile ortaya koyulması amaçlanmıştır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Katılımcılar özel yetenek tanısı almış beş öğrenci, özel yetenekli çocuğa sahip beş veli ve özel yeteneklilerin eğitimi alanında çalışan beş öğretmenden oluşmuştur. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemeleri yoluyla toplanmıştır. Araştırma kapsamında toplanan tüm veriler için tümevarımsal yaklaşım ile içerik analizi yapılmıştır. Veriler süreci anlamlandırma, yaşamı (akademik ve sosyal) şekillendirme ve gelecek planları temalarını içeren üç başlık altında değerlendirilmiştir. Anlamlandırma teması altında özel yeteneklilerin süreci anlama ve uyum sağlama ile ilgili deneyimleri incelenmiştir. Yaşamı şekillendirme teması altında öğrencilerin eğitimlerini devam ettirme durumları ile sosyal yaşamlarına ilişkin paylaşımları değerlendirilmiştir. Salgın sürecinin beraberinde getirdiği yaşam biçimleri ile öğrencilerin geleceğe ilişkin planları ele alınmıştır. Bulgular özel yeteneklilerin sahip oldukları becerileri salgın süreciyle ortaya çıkan krizi fırsata dönüştürmede kullanabildiklerini göstermiştir. Bununla birlikte bulgular özel yeteneklilere yönelik eğitim programlarının farklılaştırılması gerekliliğini de desteklemiştir.

Banu ALTUNAY, Menekşe UYSAL-SARAÇ ve Şener BÜYÜKÖZTÜRK tarafından kaleme alınan dördüncü araştırma makalesi “*Yönelim ve Bağımsız Hareket Becerileri Değerlendirme Aracının Geliştirilmesi ve Kesme Puanlarının Belirlenmesi*” adını taşımaktadır. Araştırmada ilkokul ve ortaokul düzeyindeki görme yetersizliği olan öğrenciler için Yönelim ve Bağımsız Hareket Becerileri Kontrol Listesi (YÖBKL) geliştirilmesi ve kesme puanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. YÖBKL geliştirilmesi sürecinde; bir ildeki ilkokul ve ortaokulda öğrenim gören tüm dokümsal öğrencilere uygulanarak aracın psikometrik özellikleri belirlenmiştir. YÖBKL'nin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin elde edilen bulgular, yönelim ve bağımsız hareket becerilerini belirlemede ölçme aracı olarak kullanılabilirliğini göstermiştir. Yönelim becerileri (YB) kontrol listesi 6 madde tek faktörlü bir yapıdadır.

Bağımsız hareket becerileri (BHB) ise 19 madde 3 faktörlü bir yapıya sahiptir. Araç geliştirildikten sonra puanların yorumlanabilmesi için yüzdelik dilimlerin belirlenmesi yoluyla norm değerlerinin belirlenmesi amaçlanmış ve bu doğrultuda YÖBKL Türkiye’deki görme yetersizliği olan öğrenciler için açılmış ayrı eğitim ortamlarında öğrenim gören ve bu okullara yakın bölgelerde kaynaştırma uygulamalarına devam eden toplam 402 öğrenciye uygulanmış ancak elde edilen puanların düşük puanlarda yığılması nedeniyle uzman görüşüne dayalı olarak Angoff yöntemi ile kesme puanları belirlenmiştir. Uygulama sonrasında YÖBKL’nin psikometrik özellikleri tekrar incelenmiştir. Elde edilen puanlara ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde, öğrencilerin %70.1’i BHB kontrol lisesinden sıfır puan almıştır. YB puanları normal dağılımdan aşırı bir sapma göstermemektedir. Kontrol listelerinin yapı geçerliği ve güvenilirlikleri incelenmiş, YB ve BHB kontrol listeleri için sırasıyla iki ve altı minimum yeterli düzeyi için kesme puanı olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar, YÖBKL kullanılarak, öğrencileri değerlendirmek, farklı eğitim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin ilerlemelerini belirlemek ve gereksinimleri doğrultusunda uygun eğitimlere yönlendirmek amacıyla kullanılabilceğini belirtmişlerdir.

Beşinci araştırma makalesi olan “*Engelli Çocuğa Sahip Annelerin COVID-19 Salgını Sürecindeki Deneyimleri*” adlı çalışma *Emine ÖZMETE* ve *Melike PAK* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde bakım yükünü üstlenen annelerin COVID-19 salgını sürecindeki deneyimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. ktir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yöntem kullanılarak, özel gereksinimli çocukları olan annelerle ($n = 14$) yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Veri analizinde Miles ve Huberman modeli takip edilmiş ve sürekli karşılaştırma ve fenomenolojik indirgeme yöntemleri kullanılarak incelenen fenomeni yansıtan kod ve kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, annelerin yaşamlarının zorlukları bu süreçte artmış, salgına dönük önlemler sonucu oluşan kısıtlanma algısı ve hizmetlere erişimin yetersizliği anneler arasında kaygıların yükselmesine neden olmuştur. Özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin destek kaynaklarının kısıtlanması ve ihtiyaçlarını kendi kaynakları ile karşılamadaki yetersizlikleri, annelerin kendilerini yorgun ve tükenmiş hissetmelerine yol açmıştır. Yaşadıkları zorlukların yanı sıra anneler bu süreçte aile bireyleriyle verimli vakit geçirebildikleri, dijital kaynakları kullandıkları ve süreç sonunda kendilerini güçlü hissettikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Özel gereksinimli çocuğa sahip anneler arasında görülen kaygı, yetersizlik duygusu, yorgunluk, kısıtlanma gibi zorlayıcı deneyimler, bu annelerin COVID-19 salgınından olumsuz etkilenen kırılğan bireyler arasında yer aldıklarını göstermiştir. Salgın süreci zorlayıcı olsa da anneler zorluklarla başa çıkabilmede direnç kazanmış ve sürece uyum sağlamışlardır. Araştırmacılar, gelecekteki olası salgınlar için özel gereksinimli üyesi olan ailelerin deneyimleri temel alınarak bu bireylere yönelik bilgilendirme, savunuculuk, psikososyal danışmanlık, güçlendirme odaklı çalışmalarla birlikte ailede kriz yönetimini kolaylaştıracak hizmetler sunulmasını önermişlerdir.

“*Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelere Sunulan İhmal ve İstismardan Korunma Aile Eğitim Programının Etkililiği*” adlı altıncı araştırma makalesi *Sevgi YILDIRIM* ve *Zehra ATBAŞI* tarafından kaleme alınmıştır. Araştırmada özel gereksinimli çocuğu olan ailelere sunulan ihmal ve istismardan korunma aile eğitim programının ailelerin ihmal ve istismar konusundaki bilgi düzeyleri üzerinde etkililiğinin sinanması amaçlanmıştır. Araştırmada, eğitim sürecinde, ihmal ve istismardan korunma aile eğitimi için araştırmacılar tarafından hazırlanan aile eğitim kitapçığı kullanılmıştır. Aile eğitim kitapçığının içeriği sunular halinde düzenlenerek beş oturumda sunulmuştur. Araştırma nicel ve nitel bulguların bir arada kullanıldığı karma yöntem ile yapılmıştır. Araştırmada nicel verilerin toplanmasında deney ve kontrol grublu, öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Aynı testler eğitim alan deney grubuna eğitimden üç hafta sonra tekrar uygulanarak izleme verisi alınmıştır. Ayrıca deney grubuna eğitimden hemen sonra araştırmacı tarafından hazırlanan dört soruluk bir görüşme formu uygulanmış ve ailelerin eğitim ile ilgili görüşleri alınmıştır. Araştırma deney grubunda 20 katılımcı, kontrol grubunda 20 katılımcı olmak üzere toplam 40 özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynle yapılmıştır. Özel gereksinimli çocuğu olan ailelere sunulan ihmal ve istismardan korunma aile eğitim programının ailelerin ihmal ve istismar konusundaki bilgi düzeyleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ailelere üç hafta sonra uygulanan izleme testlerinde de sunulan aile eğitiminin etkililiğinin korunduğu bu araştırma bulguları ile belirlenmiştir. Aileler eğitim öncesinde ihmal ve istismar ile ilgili düşük düzeyde bilgi sahibi iken eğitimden sonra bilgi düzeylerinde bir artış olmuştur. Araştırmacılar ailelerin bu konuda bilgilenmesi ile çocuklarına karşı ihmal ve istismardan korunma ile ilgili daha bilgilili hareket edeceklerini ve bu çalışmanın ihmal ve istismar ile ilgili bir önleme amacına hizmet edebileceğini öne sürmüşlerdir.

Özge CEYLAN ve *Ünsal UMDU-TOPSAKAL* tarafından kaleme alınan “*Probleme Dayalı Farklılaştırılmış Fen Öğretim Programının Özel Yetenekli Öğrencilerin İşbirlikli Çalışma Becerilerine ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi*” adlı çalışma bu sayımızda yayımlanan yedinci araştırma makalesidir. Bu çalışmada problem çözmeye dayalı farklılaştırılmış fen programı aracılığıyla özel yetenekli ortaokul öğrencilerinin problem çözme ve işbirlikli çalışma becerilerini geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın deseni eylem araştırmasıdır. Çalışmanın katılımcıları 12 özel yetenekli yedinci sınıf (11-12 yaş) öğrencileri ve araştırmacı öğretmendir. Probleme dayalı farklılaştırılmış fen öğretim modülü araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır ve 14 hafta boyunca katılımcılara uygulanmıştır. Çalışmada nitel ve nicel veri toplama araçları kullanılmıştır. Problem

çözme becerisindeki gelişimi ortaya koymak amacıyla Problem Çözme Becerisi Soru Formu ve öğrenci günlükleri kullanılmıştır. İşbirlikli çalışma becerisindeki gelişimi ortaya koymak amacıyla İşbirliği Süreci Ölçeği ve öğrenci günlükleri ile veri toplanmıştır. Nicel verilerin analizinde betimsel istatistik ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi, nitel verilerin analizinde tematik analiz kullanılmıştır. Araştırmanın nitel ve nicel bulguları, probleme dayalı farklılaştırılmış fen öğretim modülünün özel yetenekli öğrencilerin işbirlikli çalışma ve problem çözme becerilerini geliştirdiğini göstermiştir. Araştırmacılar sonraki çalışmalarda farklı konu içeriklerinde farklılaştırılmış programlar hazırlanması ve etkililiğinin araştırılmasını önermişlerdir.

Bu sayımızda yer alan sekizinci araştırma makalesi *Yunus YILMAZ* ve *Murat DOĞAN* tarafından kaleme alınan “*Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Tanı, Değerlendirme ve İzleme Süreçlerinin İncelenmesi: İşitme Kayıplı Çocuklar Örneği*” adını taşımaktadır. Çalışmada Rehberlik Araştırma Merkezlerinde (RAM) tanı, değerlendirme ve izleme süreçlerinin işleyişini işitme kayıplı çocuklar üzerinden ortaya koyulması amaçlanmıştır. Ek olarak RAM’ların uygulamaları arasında farklılık olup olmadığı, olası farklılıkların ise nedenleri incelenmiştir. Betimsel durum çalışması olarak yürütülen çalışmada araştırma amacına ulaşmak için yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, dokümanlar incelenmiş ve araştırmacının gözlemlerini aktardığı yansıtıcı günlükler tutulmuştur. Araştırmanın veri toplama süreci İç Anadolu bölgesinde orta ölçekli bir ilin iki ilçesinde hizmet veren RAM’larda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya iki RAM’dan 13 öğretmen katılmıştır. Verilerin analizi RAM süreçlerinin işleyişine işaret eden bulguların yedi tema altında toplandığını göstermiştir: Tanılama, değerlendirme, yönlendirme, yerleştirme ve izleme sürecine, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) ve rapor yenilemeye dair görüşler, RAM süreçlerinde yaşanan sorunlar ve RAM süreçlerine yönelik öneriler. Öne çıkan bulgular hastane ve RAM arasında iş birliğinin kurulmaması, değerlendirme formlarındaki yetersizlik, materyal eksikliği, değerlendirmeye uygun fiziksel şartların sağlanamaması, izleme sürecinin yıllık raporlarla yürütülmeye çalışılması şeklinde örneklendirilmiştir. Tanılama, değerlendirme, yönlendirme, yerleştirme ve izleme süreçlerinin işleyişi, bu süreçlere ilişkin yaşanan sorunlar alanyazınla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

“*Üstün Yetenekli Çocukların Okul Öncesi Dönemde Yaşadıkları Eğitsel Problemlerin Anne Görüşlerine Göre İncelenmesi*” adını taşıyan dokuzuncu araştırma makalesi *Fatma Betül ŞENOL* tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada üstün yetenekli çocukların okul öncesi dönemde yaşadıkları problemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocuğu olan annelerinin çocuklarının gelişimleri hakkında bilgilendirilme durumu, çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında yaşadıkları eğitsel problemler ve annelerin okul öncesi eğitimden beklentileri anne görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desende planlanmıştır. Çalışma grubunu, ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiş üstün yetenekli çocuğu olan 75 anne oluşturmuştur. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşmelerle toplanmış ve içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin ailelere çocuklarının farklı gelişim özellikleri, öğrenme becerileri, üstün yetenekli olmaları, yaratıcılıkları hakkında bilgi verdikleri görülmüştür. Üstün yetenekli çocukların okul öncesi dönemde yaşadıkları eğitsel problemler uygulanan etkinlik, kullanılan materyaller, öğretmen, akran etkileşimi ve okul temaları altında toplanmıştır. Annelerin okul öncesi eğitimden beklentilerinin ise etkinlik, öğretmen, eğitim ortamı, sosyal duygusal gelişim ve erken tanılama temaları altında toplanmıştır. Araştırmanın sonucunda üstün yetenekli çocukların çoğunun okul öncesi dönemde öğretmenleri tarafından fark edildiği ancak öğretmenlerin yeterli müdahalelerde bulunmadıkları için eğitsel problemlerin oluştuğu görülmüştür. Ayrıca ailelerin okul öncesi eğitimden beklentilerinin eğitsel problemleri giderme yönünde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı üstün yetenekli çocukların potansiyellerini en üst seviyeye çıkaracak ve yaşadıkları problemleri en aza indirecek eğitsel önlemlerin alınması gerektiğini öne sürmüştür.

Bu sayımızda yer alan son araştırma makalesi *Seda Nur ŞAKAR*, *Zeynep YAZGI-YANIK*, *Merve AVCI*, *Ahmet GÖNCÜ*, *Sunay BULGURCU* ve *Seray OLÇAY* tarafından kaleme alınan “*Özel Yetenekli Bireyleri Konu Edinen Filmlerin İncelenmesi*” adlı çalışmadır. Çalışmada özel yetenekli bireyleri konu edinen sinema filmlerinde özel yetenekli karakterlerin nasıl sunulduğunun ortaya koyulması amaçlanmıştır. Özel yeteneklilerin konu edildiği 36 film incelenerek karakterlerin demografik ve farklı gelişim alanlarındaki (bilişsel, kişilik, sosyal-duygusal, dil) özellikleri değerlendirilmiştir. Başrolü özel yetenekli birey olarak karakterize edilen filmler araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu ölçüt sonucunda ulaşılan 36 film, araştırmacının inceleme nesnelere oluşturmuştur. Durum çalışması yöntemiyle desenlenen çalışmanın verileri doküman analiziyle toplanmış, betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Ulaşılan filmlerin analizinde araştırmacılar tarafından alanyazından hareketle hazırlanan özel yeteneklilerle ilgili demografik özellikler ile bilişsel, sosyal-duygusal, dil ve kişilik gelişim özelliklerinin yer aldığı kontrol listesi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, incelenen filmlerde özel yetenekli karakterin genellikle erkek olarak tasvir edildiğini ve kimi karakterlerin özel yeteneğe eşlik eden çeşitli tanıların olduğunu göstermiştir. Gelişim alanları açısından incelendiğinde, bilişsel gelişim alanında güçlü hafıza; sosyal-duygusal gelişim alanında öz-farkındalık; dil gelişimi alanında dili doğru ve akıcı kullanma ve kişilik gelişimi alanında ise öz-disiplin boyutlarının ön plana çıktığı görülmüştür. Filmlerde özel yetenekli karakterlerin özelliklerinin genellikle alanyazınla örtüşen bir biçimde yansıtıldığı belirlenmiştir. Araştırmacılar bu kapsamda özel yetenekliler eğitimi

alanında çalışan uzmanlardan görüş alınarak ülkemizde de özel yetenekli bireyleri konu alan filmlerin çekilmesini önermişlerdir.

Sevgili Okurlarımız, dergimizin zamanında çıkması ve niteliğinin artırılması için yoğun çaba harcayan Editörler Kurulunda yer alan çalışma arkadaşlarıma sizlerin huzurunda bir kez daha çok teşekkür ediyorum. Siz değerli okurlarımıza, yazarlarımıza ve hakemlerimize destekleriniz ve katkılarınız için tekrar teşekkür ediyorum ve süreçteki desteklerinizi ve katkılarınızı sürdürmenizi rica ederek saygılarımı sunuyorum. 2023 yılının Haziran ayında yayımlanacak olan 24. Cildin ikinci sayısında tekrar buluşmayı diliyorum...

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU